

THÀNH PHẦN LOÀI CỦA CHI *Desmodium* TRONG HỌ ĐẬU (FABACEAE) Ở VƯỜN QUỐC GIA YOK DON

Nguyễn Thị Thu¹, Trần Thị Thanh Thảo¹

Ngày nhận bài: 01/12/2021; Ngày phản biện thông qua: 17/12/2021; Ngày duyệt đăng: 15/01/2022

TÓM TẮT

Chi *Desmodium* trong họ Đậu (Fabaceae) là Chi đa dạng về loài, phân bố nhiều ở Đông – Nam Á, Nam Mỹ và Mexico. Nhiều loài trong Chi được sử dụng làm thuốc chữa bệnh cho người và động vật. Vườn quốc gia Yok Don là nơi thích hợp cho sự sinh trưởng, phát triển của các loài trong Chi. Nghiên cứu thành phần loài của Chi tại đây có ý nghĩa xác định độ đa dạng loài của Chi, giúp nhận biết nhanh các loài của Chi ngoài tự nhiên và định hướng cho các hoạt động khai thác, bảo tồn các loài có giá trị. Nghiên cứu sử dụng phương pháp điều tra theo tuyến ngẫu nhiên để thu thập mẫu. Các mẫu được định danh bằng phương pháp phân tích và so sánh các đặc điểm hình thái. Kết quả, nghiên cứu đã thu thập, mô tả được 11 loài trong chi *Desmodium*; định danh được tên khoa học cho 08 loài, còn 03 loài chưa định danh được tên khoa học; bổ sung thêm 07 loài cho Danh lục thực vật của Vườn quốc gia Yok Don.

Từ khoá: *Desmodium*, *Fabaceae*, thành phần loài, Vườn quốc gia Yok Don.

1. MỞ ĐẦU

Họ Đậu (Fabaceae) là Họ lớn thứ ba trong ngành Thực vật Hạt kín (Angiospermatophyta). Họ có trên 19.500 loài thuộc 770 chi (Dong – Pil Jin và cộng sự, 2019). Theo hệ thống phân loại APG, họ gồm có 3 phân họ là phân họ Vang (Caesalpinioideae), phân họ Đậu (Faboideae) và phân họ Trinh nữ (Mimosoideae); phân bố rộng khắp trên thế giới, nhưng chủ yếu tập trung ở các khu vực nóng ẩm. Các cây trong Họ có dạng sống rất đa dạng: thân thảo, thân bụi, thân gỗ nhỏ, thân gỗ nhỏ, thân gỗ lớn, dây leo thân thảo, dây leo thân gỗ. Lá thuộc loại lá kép lông chim; thường là 1 và 2 lần lông chim; đôi khi có dạng lá đơn thứ sinh. Hoa lưỡng tính, mẫu 5, thường có màu sắc sặc sỡ thích nghi với thụ phấn nhờ côn trùng, bộ nhụy chỉ có 1 lá noãn. Quả loại đậu thường mở bằng 2 kẽ nứt dọc, đôi khi mở bằng 1 kẽ hoặc đứt thành từng đoạn mang 1 hạt. Hạt không có nội nhũ (Vũ Văn Chuyên, 1991).

Trong phân họ Đậu (Faboideae), chi *Desmodium* là chi có nhiều loài đã được sử dụng làm thuốc chữa bệnh trong y học cổ truyền ở nhiều nước do chúng có chứa các glycozid, isoflavonoid, flavon và alkaloid (Raghavan Govindarajan và cộng sự, 2003). Trên thế giới hiện đã có 25 – 30 loài trong chi *Desmodium* được nghiên cứu về dược lý và sử dụng trong y học (Subha Rastogi Madan và cộng sự, 2011); các chiết xuất từ chúng có tác dụng chống viêm, chống nhiễm trùng, kháng khuẩn, chống đái tháo đường và chống oxy hoá (Xue-quin Ma và cộng sự, 2011). Ở Việt Nam, nhiều loài trong chi *Desmodium* đã được sử dụng từ lâu trong y học cổ truyền. Trong “Những cây thuốc

và vị thuốc Việt Nam” của Đỗ Tất Lợi (2006) giới thiệu công dụng và liều dùng của 05 loài thuộc chi *Desmodium*. Trong “Cây thuốc Việt Nam”, Phạm Hoàng Hộ (2006) đã mô tả hình thái, công dụng, của 20 loài *Desmodium* được sử dụng làm thuốc. Võ Văn Chi (1991) giới thiệu 09 loài *Desmodium* được dùng làm thuốc ở An Giang trong “Cây thuốc An Giang”.

Chi *Desmodium* là một trong những chi đa dạng, phong phú về số lượng loài của phân họ Đậu (Faboideae); hiện trên thế giới đã ghi nhận được 524 – 530 loài thuộc Chi này. Các đại diện của Chi chủ yếu thích nghi với khí hậu nhiệt đới nên phân bố nhiều ở các nước thuộc khu vực Đông – Nam Á, Nam Mỹ, Mexico (Daiane M. Freitas và cộng sự, 2014). Cho đến nay, tại Ấn Độ đã có 67 loài thuộc chi *Desmodium* được ghi nhận, mô tả (Naheed Ahmad và cộng sự, 2011); tại Việt Nam cũng đã có 60 loài được ghi nhận cho Chi này (Phạm Hoàng Hộ, 2003); ở Brazil có 33 loài (Daiane M. Freitas và cộng sự, 2014). Năm 2007, Puhua Huang & Hiroyoshi Ohashi đã mô tả và lập khoá phân loại cho 32 loài trong chi *Desmodium* ở Trung Quốc. Năm 2008, Michael Woods thực hiện xây dựng khoá phân loại cho 20 loài ở Alabama.

Cho đến nay, khi nghiên cứu phân loại và nghiên cứu mối quan hệ trong chi *Desmodium*, các đặc điểm hình thái vẫn luôn đóng vai trò quan trọng, đặc biệt là các đặc điểm hình thái của cơ quan sinh sản. Năm 2012, Md. Zahidur Rahman và M. Oliur Rahman đã phân tích các đặc điểm hình thái để tìm hiểu mối quan hệ kiểu hình giữa 14 loài thuộc chi *Desmodium* ở Bangladesh của Ấn Độ. Khi nghiên cứu phân loại cho các loài *Desmodium* ở Santa

¹Khoa Khoa học Tự nhiên và Công nghệ, Trường Đại học Tây Nguyên;

Tác giả liên hệ: Nguyễn Thị Thu, ĐT: 0905418109, Email: ntthu@ttn.edu.vn.